

چهل حدیث از امام صادق (علیه السلام)

۱. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ رَضِيَ بِهِ حَكَمًا لغيرِهِ. (کافی، ج ۲، ص ۱۴۶)

از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: هرکس که در مورد خود، رعایت انصاف نماید، به داوری دیگران پذیرفته شود.

۲. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا كَانَ الزَّمَانُ زَمَانًا جَوْرًا وَأَهْلُهُ أَهْلًا غَدْرًا فَالطَّمَأْنِينَةُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ عَجْزٌ. (تحف العقول، ص ۳۵۷)

امام صادق علیه السلام فرمود: آنگاه که روزگار، زمانه ستم باشد و مردمش اهل نیرنگ باشند، اعتماد به هرکسی درماندگی است.

۳. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا أُضِيفَ الْبَلَاءُ إِلَى الْبَلَاءِ كَانَ مِنَ الْبَلَاءِ عَافِيَةً. (تحف العقول، ص ۳۵۷)

امام صادق علیه السلام فرمود: چون بلا بر بلا فزاید، (نشانه) رهایی از بلا باشد.

۴. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْلَمَ صِحَّةَ مَا عِنْدَ أَخِيكَ فَأَغْضِبْهُ فَإِنَّ ثَبْتَ لَكَ عَلَى الْمَوَدَّةِ فَهُوَ أَحْوَكُ وَإِلَّا فَلَا. (تحف العقول، ص ۳۵۷)

امام صادق علیه السلام فرمود: چون خواستی سلامت نفس برادرت را دریابی، او را به خشم آور. اگر در رفاقت با تو استوار ماند، او برادر تو است، وگرنه برادرت نیست.

۵. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَعْتَدَ بِمَوَدَّةِ أَحَدٍ حَتَّى تُغْضِبَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. تحف العقول، ص ۳۵۷)

امام صادق علیه السلام فرمود: به رفاقت کسی اعتماد مکن، تا او را [از روی امتحان،] سه بار به خشم آوری.

۶. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَتَّقَنَّ بِأَخِيكَ كُلَّ الثَّقَةِ، فَإِنَّ صَرْعَةَ الْأَسْتِرْسَالِ لَا تُسْتَقَالُ. تحف العقول، ص ۳۵۷)

امام صادق علیه السلام فرمود: به دوستت اعتماد مطلق مکن، زیرا زمین خوردن و ازپای درآمدن بر اثر دلباختگی و اعتماد همه جانبه، درمان و جبرانی ندارد.

۷. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْإِسْلَامُ دَرَجَةٌ وَ الْإِيمَانُ عَلَى الْإِسْلَامِ دَرَجَةٌ وَ الْيَقِينُ عَلَى الْإِيمَانِ دَرَجَةٌ وَ مَا أُوتِيَ النَّاسُ أَقْلًا مِنْ الْيَقِينِ. تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: اسلام یک درجه است، و ایمان درجه‌ای است روی اسلام، و یقین درجه‌ای است روی ایمان، آنچه مردم به آن رسند کمتر از یقین است.

۸. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِزَالَةُ الْجِبَالِ أَهْوَنُ مِنْ إِزَالَةِ قَلْبٍ عَنْ مَوْضِعِهِ. تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: برکندن کوه‌ها آسان‌تر از برکندن دل‌ها از جای خویش است.

۹. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْإِيمَانُ فِي الْقَلْبِ وَ الْيَقِينُ خَطَرَاتٌ. محاسن برقی، ج ۱، ص ۲۴۹)

امام صادق علیه السلام فرمود: ایمان در قلب است، و یقین، خطورها و الهاماتی است.

۱۰. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الرَّغْبَةُ فِي الدُّنْيَا تُورِثُ الْعَمَّ وَ الْحَزْنَ وَ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا رَاحَةُ الْقَلْبِ وَ الْبَدَنِ. تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: میل به دنیا، مایهٔ غم و اندوه است و بی‌میلی و زهد به دنیا، مایهٔ آسایش دل و پیکر است.

۱۱. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مِنَ الْعَيْشِ دَارٌ يُكْرَى وَ خُبْزٌ يُشْرَى. تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: از عیش در زندگی، داشتن خانه‌ای اجاره‌ای و نانی خریدنی است.

۱۲. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِرَجُلَيْنِ تَخَاصَمَا بِحَضْرَتِهِ: أَمَا إِنَّهُ لَمْ يَظْفَرْ بِخَيْرٍ مِنْ ظَفْرِ بِالْظَّلْمِ وَ مَنْ يَفْعَلِ السُّوءَ بِالنَّاسِ فَلَا يُنْكَرِ السُّوءَ إِذَا فُعِلَ بِهِ. تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام به دو مرد که در حضورش نزاع می‌کردند، فرمود: هان! هر که با زورگویی پیروزی یابد، پیروزی‌اش نیکو نباشد و آن کس که با مردم بدی کند، ناپیستی از بدی مردم، ناراحت گردد.

۱۳. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: التَّوَّاصِلُ بَيْنَ الْإِخْوَانِ فِي الْحَضَرِ التَّزَاوُرُ وَ فِي السَّفَرِ التَّكَاتُبُ. کافی، ج ۲، ص ۶۷۰)

امام صادق علیه السلام فرمودند: برقراری ارتباط بین برادران در وطن، دیدار یکدیگر است و هنگام سفر، نامه‌نگاری است.

۱۴. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَصْلِحُ الْمُؤْمِنُ إِلَّا عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ التَّفَقُّهُ فِي الدِّينِ وَ حُسْنُ التَّقْدِيرِ فِي الْمَعِيشَةِ وَ الصَّبْرُ عَلَى النَّائِبَةِ. تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن جز به سه خصلت نیک نشود: فهم عمیق در دین، اندازه‌داری نیکو در زندگانی و بردباری بر ناگواری.

۱۵. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْمُؤْمِنُ لَا يَغْلِبُهُ فَرْجُهُ وَ لَا يَفْضَحُهُ بَطْنُهُ. تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: بر مؤمن، عورتش چیره نگردد و شکمش او را رسوا نسازد.

۱۶. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: صُحْبَةُ عِشْرِينَ سَنَةً قَرَابَةٌ. كَافِي، ج ۶، ص ۱۹۹)

امام صادق علیه السلام فرمودند: هم‌نشینی بیست‌ساله، [به‌منزله] خویشاوندی است.

۱۷. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَصْلُحُ الصَّنِيعَةُ إِلَّا عِنْدَ ذِي حَسَبٍ أَوْ دِينٍ وَ مَا أَقَلَّ مَنْ يَشْكُرُ الْمَعْرُوفَ. تحف‌العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: احسان جز به خانواده‌دار و دیندار شایسته نیست، و چه کمیابند آنها که احسان و محبت را حق‌شناسند.

۱۸. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّمَا يُؤْمَرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ مُؤْمِنٌ فَيَتَعَطَّى أَوْ جَاهِلٌ فَيَتَعَلَّمُ وَ أَمَّا صَاحِبُ سَوْطٍ أَوْ سَيْفٍ فَلَا. كَافِي، ج ۵، ص ۶۰)

امام صادق علیه السلام فرمود: به‌راستی مؤمن [چون] امر به معروف شود یا نهی از منکر گردد، پند پذیرد؛ یا نادان یاد گیرد، ولی آنکه که تازیانه و شمشیر دارد [پند یا آموزش را] قبول نکند.

۱۹. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّمَا يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ مَنْ كَانَتْ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ عَالِمٌ بِمَا يَأْمُرُ عَالِمٌ بِمَا يَنْهَى عَادِلٌ فِيمَا يَأْمُرُ عَادِلٌ فِيمَا يَنْهَى رَفِيقٌ بِمَا يَأْمُرُ رَفِيقٌ بِمَا يَنْهَى. تحف‌العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: تنها کسی می‌تواند امر به معروف کند یا نهی از منکر نماید که دارای سه صفت باشد: به آنچه امر می‌کند و از آنچه نهی می‌نماید آگاه باشد، عادلانه امر کند و نهی نماید، با مهربانی و نرمی امر و نهی کند.

۲۰. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ اللَّهَ أَنْعَمَ عَلَى قَوْمٍ بِالْمَوَاهِبِ فَلَمْ يَشْكُرُوهُ فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ وَبَالًا وَابْتَلَى قَوْمًا بِالْمَصَائِبِ فَصَبَرُوا فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ نِعْمَةً. تحف العقول، ص ۳۵۹)

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند بخشش‌هایی به مردمی داد و شکرش نکردند و آن نعمت‌ها وبال آنها شد؛ و مردمی را به مصیبت‌ها گرفتار کرد و صبر کردند، و بلاها برای آنها نعمت شد.

۲۱. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: صَلَاحُ حَالِ التَّعَايُشِ وَ التَّعَاشِرِ مِلْءُ مِكْيَالٍ ثُلَاثَهُ فِطْنَةٌ وَ ثُلُثُهُ تَغَافُلٌ. تحف العقول، ص ۳۵۹)

امام صادق علیه السلام فرمود: مصلحت زندگی و معاشرت اجتماعی، به پیمان‌های پر می‌ماند که دو سوم آن هوش و زیرکی، و یک‌سومش نادیده گرفتن و تجاهل است.

۲۲. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَا أَقْبِحَ الْإِنْتِقَامَ بِأَهْلِ الْأَقْدَارِ. تحف العقول، ص ۳۵۹)

امام صادق علیه السلام فرمود: انتقام‌جویی قدرتمندان چه زشت است.

۲۳. قِيلَ لَهُ مَا الْمُرُوءَةُ؟ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَرَاكَ اللَّهُ حَيْثُ نَهَاكَ وَ لَا يَفْقِدُكَ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكَ. تحف العقول، ص ۳۵۹)

از امام صادق علیه السلام پرسیده شد: مردانگی چیست؟ فرمود: خدا تو را آنجا که منع کرده، نبیند و آنجا که امر کرده، گم نکند.

۲۴. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ اشْكُرْ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْكَ وَ أَنْعِمْ عَلَى مَنْ شَكَرَكَ فَإِنَّهُ لَا زَوَالَ لِلنَّعْمَاءِ إِذَا شُكِرَتْ وَ لَا بَقَاءَ لَهَا إِذَا كُفِرَتْ. الشُّكْرُ زِيَادَةٌ فِي النِّعَمِ وَ أَمَانٌ مِنَ الْغَيْرِ. کافی، ج ۲، ص ۹۴)

امام صادق علیه السلام فرمود: در تورات نوشته شده: سپاس آن کس که نعمتت داده، بگذار؛ و بر کسی که شکر تو گفت، نعمت بخش، که نعمت‌ها با شکرگزاری زوال نپذیرند، و با کفران و ناسپاسی بقا نیابد. سپاس‌گزاری نعمت را افزون کند، و ایمنی و پناه از دگرگونی [نعمت] باشد.

۲۵. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قَوْتُ الْحَاجَّةَ خَيْرٌ مِنْ طَلِبِهَا مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا وَ أَشَدُّ مِنَ الْمُصِيبَةِ سُوءِ الْخُلُقِ مِنْهَا. تحف العقول، ص ۳۵۹)

امام صادق علیه السلام فرمود: از دست دادن حاجت و نیاز، بهتر از تقاضای به ناهل است، و دشوارتر از گرفتاری، بدخویی ناشی از آن گرفتاری است.

۲۶. سَأَلَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَجُلٌ أَنْ يُعَلِّمَهُ مَا يَنَالُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لَا يُطَوِّلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَكْذِبْ . (تحف العقول، ص ۳۵۹)

مردی از امام صادق علیه السلام درخواست کلامی کوتاه نمود که حاوی خیر دنیا و آخرت باشد، ایشان فرمود: دروغ مگو.

۲۷. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الدَّيْنُ غَمٌّ بِاللَّيْلِ وَ ذُلٌّ بِالنَّهَارِ). تحف العقول، ص ۳۵۹)

امام صادق علیه السلام فرمود: بدهکاری، اندوه شب است و خواری روز.

۲۸. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا صَلَحَ أَمْرُ دُنْيَاكَ فَاتَّبِعْهُمُ دِينَكَ). تحف العقول، ص ۳۵۹)

امام صادق علیه السلام فرمود: چون کار دنیایت سامان یافت، به دین و آئین خود بدگمان شو.

۲۹. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: بَرُّوا آبَاءَكُمْ يَبْرِكْكُمْ أَبْنَاءُكُمْ وَ عِفُّوا عَنِ نِسَاءِ النَّاسِ تَعِفَّ نِسَاؤُكُمْ). کافی، ج ۵، ص ۵۵۴)

امام صادق علیه السلام فرمود: با پدران خود خوش رفتاری کنید تا مشمول خوش رفتاری فرزند خود گردید؛ و نسبت به زنان مردم رعایت عفت و پاکدامنی بنمایید تا زنانتان عقیف و پاکدامن گردند.

۳۰. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ ائْتَمَنَ خَائِنًا عَلَى أَمَانَةٍ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ. تحف العقول، ص ۳۶۰)

امام صادق علیه السلام فرمود: هر که خائنی را امانت‌دار امانتی کند، او را نزد خدا ضمانتی نباشد.

۳۱. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْحَيَاءُ عَلَى وَجْهَيْنِ فَمِنْهُ ضَعْفٌ وَمِنْهُ قُوَّةٌ وَإِسْلَامٌ وَإِيمَانٌ. تحف العقول، ص ۳۶۰)

امام صادق علیه السلام فرمود: حیا دو گونه است: یکی ضعف و ناتوانی است، و دیگری نیرومندی و اسلام و ایمان.

۳۲. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: تَرَكَ الْحَقُوقَ مَذَلَّةً وَإِنَّ الرَّجُلَ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَتَعَرَّضَ فِيهَا لِلْكَذِبِ. تحف العقول، ص ۳۶۰)

امام صادق علیه السلام فرمود: رعایت نکردن حقوق، زبونی است، و مرد را برای پوزش خواهی به دروغ وامی‌دارد.

۳۳. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا سَلَّمَ الرَّجُلُ مِنَ الْجَمَاعَةِ أَجْزَأَ عَنْهُمْ وَإِذَا رَدَّ وَاحِدٌ مِنَ الْقَوْمِ أَجْزَأَ عَنْهُمْ. تحف العقول، ص ۳۶۰)

امام صادق علیه السلام فرمود: یک نفر که از میان جمعی سلام کند، از همه کافی است و یکی هم که از جمعی جواب گوید، کفایت کند.

۳۴. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: السَّلَامُ تَطَوُّعٌ وَالرَّدُّ فَرِيضَةٌ. تحف العقول، ص ۳۶۰)

امام صادق علیه السلام فرمود: سلام، مستحب است و جواب سلام، واجب.

۳۵. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ بَدَأَ بِكَلَامٍ قَبْلَ سَلَامٍ فَلَا تُجِيبُوهُ. تحف العقول، ص ۳۶۰)

امام صادق علیه السلام فرمود: هر که پیش از سلام، آغاز سخن کند، جوابش نگوئید.

۳۶. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: تَصَافِحُوا فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالسَّخِيمَةِ. كافي، ج ۲، ص ۱۸۳)

از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: به هم دست بدهید که کینه را می برد.

۳۷. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اتَّقِ اللَّهَ بَعْضَ التَّقَى وَ إِنْ قَلَّ وَ دَعَّ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ سِتْرًا وَ إِنْ رَقَّ. تحف العقول، ص ۳۶۱)

امام صادق علیه السلام فرمود: از خدا اندکی هم که باشد، پروا کنید، و میان خود و خدا پرده ای، هرچند نازک، بگذارید.

۳۸. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ مَلَكَ نَفْسَهُ إِذَا غَضِبَ وَ إِذَا رَغِبَ وَ إِذَا رَهَبَ وَ إِذَا اشْتَهَى حَرَّمَ اللَّهُ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ. (تحف العقول، ص ۳۶۱)

امام صادق علیه السلام فرمود: آن کس که هنگام خشم، طمع، ترس، و خواهش نفس خویشتن دار باشد، خدا بدنش را بر آتش حرام می کند.

۳۹. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْعَافِيَةُ نِعْمَةٌ خَفِيفَةٌ إِذَا وَجِدْتَ نُسَيْتَ وَ إِذَا عُدِمْتَ ذُكْرَتُ. تحف العقول، ص ۳۶۱)

امام صادق علیه السلام فرمود: عافیت، نعمتی سبک وزن است. تا هست، فراموش می شود و چون رفت، به یاد می آید.

۴۰. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لِلَّهِ فِي السَّرَّاءِ نِعْمَةٌ التَّفَضُّلِ وَ فِي الضَّرَّاءِ نِعْمَةٌ التَّطَهُّرِ. تحف العقول، ص ۳۶۱)

امام صادق علیه السلام فرمود: خدای را در حال گشایش، نعمت احسان و تفضل است، و در سختی، نعمت پاکی [از گناه].